

TÜRKİYE'NİN "GÖNÜL COĞRAFYASINDA" YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI**Metin ÖZ¹****Öz**

Türkiye milli mücadele döneminde yayınladığı Misak-ı Milli sınırlarını ülke topraklarına katamamıştır. Bu durum, sınırlarının ötesinde Türk azınlıkların kalmasına yol açmıştır. Türkiye, kuruluşu itibarıyla Misak-ı Milli sınırlarındaki Türk azınlığın haklarını korumak için tedbirler almış, Türk topluluklarıyla da kültürel bağları geliştirmeye çalışmıştır. Diğer yandan Türkistan Coğrafyasında yer alan Türk devletleri ve Balkanlarda kalan Müslüman nüfusun da haklarını korumak için barışçıl bir yol ile dış politika yürütülmesine ve yeni savaşlara yol açacak girişimlerden kaçınmaya özen göstermiştir. SSCB ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Türkiye'nin gönül coğrafyası olarak ifade edilen coğrafya da faaliyetlerini geliştirebilme imkânı doğmuştur. Diğer yandan iki kutuplu dünyanın sona ermesi yeni küresel ve bölgesel güçlerin doğmasına ortam hazırlamıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin de küresel bir güç olma yolunda önüne yeni bir fırsat penceresi açılmıştır. Nitekim Türkiye gönül coğrafyası sınırlarını genişleterek kendisine ulaşan yardım taleplerine karşılık vermeye başlamıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin "Gönül Coğrafyası" olarak tanımladığı coğrafyada uyguladığı yumuşak güç politikası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gönül Coğrafyası, Türk Dış Politikası, Yumuşak Güç

TÜRKİYE'S SOFT POWER POLICY**Abstract**

Türkiye was unable to incorporate the borders defined in the National Pact (Misak-ı Milli), which it proclaimed during the National Struggle period, into its national territory. This situation resulted in Turkish minorities remaining beyond its borders. From its foundation, Türkiye took measures to protect the rights of Turkish minorities within the Misak-ı Milli borders and sought to strengthen cultural ties with Turkish communities. At the same time, it pursued a peaceful foreign policy to protect the rights of the Turkic nation located in the Turkestan region (middle-asia) and the Muslim population remaining in the Balkans, and paid particular attention to avoiding initiatives that could lead to new wars. With the dissolution of the USSR and Yugoslavia, Türkiye gained the opportunity to expand its activities in the geography referred to as its "Gönül Coğrafyası" which means area that they have common cultural identification. In the new world order, hard power elements were replaced by soft power elements. Within this framework, a new opportunity gave for Türkiye on its path toward becoming a global power. Indeed, by expanding the boundaries of its heartland geography, Türkiye began to respond to requests for assistance reaching it. This study examines the soft power policy implemented by Türkiye in the geography it defines as its "Gönül Coğrafyası".

Keywords: Soft Power, Soft Power Area, Turkish Foreign Policy .

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, metinoz55@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1362-0407

Başvuru Tarihi (Received): 18.12.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 14.01.2026

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, 3 kıtada bugün itibarıyla 45 devletin bulunduğu bir coğrafyada hüküm sürmüş Osmanlı Devleti'nin mirası üzerine kurulmuştur. Bu durum her ne kadar ulus-devlet olarak kurulmuş olsa da Türkiye'nin geniş bir coğrafya da kültürel bağlarını sürdürmesine katkı sunmuştur. Ayrıyeten Misak-ı Milli Beyannamesinde yer alan sınırların bir kısmını da milli mücadele döneminde ülke topraklarına katamamıştır. Bu durum, Türkiye'nin sınırlarının ötesinde Türkiye ile doğrudan etnik, dini ve kültürel bağının bulunduğu Türk veya Müslüman azınlıkların kalmasına yol açmıştır. Türkiye, Lozan Barış Anlaşmasıyla Misak-ı Milli sınırlarında kalan Türk azınlığın haklarını güvence altına almış, Türk topluluklarıyla da kültürel bağları geliştirmeye çalışmıştır. Diğer yandan Osmanlı Devleti'nin son döneminde İttihat ve Terakki'nin öncülüğünde uygulanan Turancılık politikası da Türkiye'nin Türkistan Coğrafyasındaki soydaşlarıyla bağlarını pekiştirdiği bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin kuruluş itibarıyla sınırlarının bulunduğu ülkelerdeki Türk azınlıklar ile Türkistan coğrafyasındaki Türk soydaşlarının durumlarını takip ettiği bir süreç yaşanmıştır ancak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Türkistan coğrafyasını işgal etmesi Türk Dış Politikasında Türkistan coğrafyasında etkin bir politika uygulanmasına imkân bırakmamıştır. Ayrıyeten Yugoslavya'nın kuruluşu da Balkanlardaki Müslüman nüfus ile ilişkilerin geliştirilmesine engel olmuştur.

SSCB'nin çöküşüyle birlikte Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlıklarını kazanması ve bir de Yugoslavya'nın çöküşüyle birlikte de Bosna-Hersek, Sırbistan, Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Karadağ, Slovenya ve Kosova devletlerinin bağımsızlığını kazanması Türkiye'ye Balkanlar ve Türkistan Coğrafyasında önemli bir yumuşak güç sahasının önünü açmıştır. Bu coğrafyalara ek olarak özellikle Ak Parti Hükümetleri döneminde Afrika'da Türkiye için bir önemli bir nüfuz alanı olmuş ve nitekim bu geniş coğrafya 2010 sonrasında "Gönül Coğrafyası" ifadesiyle tanımlanmıştır. Türkiye'nin gönül coğrafyasında faaliyet göstermesi üzerine kurduğu kuruluşlar ise Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) ve Yunus Emre Enstitüsü olarak sıralanabilir. Ayrıyeten bu kuruluşlara ek olarak Türk Kızılay'ı ve Türkiye Diyanet Vakfı da Türkiye'nin gönül coğrafyasında faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin gönül coğrafyası ölçeğinde Türk Dış Politikası yumuşak güç çerçevesinde incelenecek ve faaliyetlerine yönelik analiz yapılacaktır.

1. Gönül Coğrafyası Sınırları ve Yumuşak Güç Kavramlarının Tanımı

"Gönül Coğrafyası" kavramı ülkemizde 2010 yılından sonra kullanılmaya başlanmış literatürde henüz tanımlanmamıştır. Kavramın tanımlanması, işaret ettiği coğrafi alanın ifade edilebilmesi için önce yumuşak güç kavramının tanımlanması gerekmektedir. Yumuşak güç kavramı 1990 yılında Nye'nin "Liderliğe Mecbur: Amerikan Gücünün Değişen Doğası" adlı çalışmasıyla uluslararası ilişkiler literatürüne girmiş bir kavramdır (Yapıcı, 2015: 5). Dünya savaşları ve Soğuk Savaş Döneminde kullanılan sert güç unsurları olan askeri ve ekonomik güç, özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra tek başına etkisini kaybetmeye başlamıştır. Nye'ye göre kültürel, ideolojik ve kurumsal unsurlardan oluşan yumuşak güç sert güçten bağımsız olmayan bilakis sert güç unsurlarından da beslenen, bu güçlerin hedef aktörde olumsuz bir etkiye dönüşmeyecek şekilde kullanılmasını ve sonuç olarak sosyalleştirilmesini ifade eder (Özel, 2018: 5). Yani yumuşak güç, bir devletin kültürel, ideolojik ve kurumsal unsurlarını – bazı durumlarda kurumsal unsurlara askeri güçte dahil olmak üzere- gönüllü olarak kabul ettirebileceği coğrafyada uyguladığı politikadır (Sarıkaya, 2021). Bu tanımdan hareketle "gönül coğrafyası" kavramını Türkiye'nin yumuşak güç politikasını uygulayabileceği coğrafya olarak tanımlayabiliriz. Bu tanıma açarsak, Türk devlet kültürünün geçmişte ve bugün hüküm sürdüğü, soydaş ya da İslam dinine mensup insanların yaşadığı genel bir deyişle kültürel bağların bulunduğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumsal unsurlarına ihtiyacın bulunduğu coğrafya olarak tanımlayabiliriz.

Yumuşak güç ve nüfuzun alanının aynı anlama gelmediğini belirtmek gerekir. Bir ülkenin nüfuz alanı askeri veya ekonomik yaptırımlar gibi salt sert güç unsurlarından veya hem yumuşak hem sert güç unsurlarının birleşiminden oluşabilir. Yumuşak güç ile oluşacak faaliyet alanında ise esas olan faaliyet alanındaki devletin veya toplumun rızası, ikna etme, kendine çekme veya cezbetme faaliyetleridir (Çiçek, 2015: 6). Bu çerçevede kamu diplomasisine de değinmek gerekir. Kamu diplomasisi, devletler arası ilişkinin haricinde sivil toplum aktörlerini ve toplumları muhatap alan; onlarla ortak faaliyetler gerçekleştiren ve toplumlararası ilişkileri de geliştirmeyi hedefleyen bir diplomasi türüdür. Bu yönüyle geleneksel diplomasiden aktör, hedef kitle, araç ve yöntemler açısından ayrılır. Geleneksel diplomasi devletler arası ilişkiyle yürütüldüğünden gizlilik esastır. Kamu diplomasisinde ise faaliyetler devletten topluma ve STK veya toplumdan, topluma gerçekleştirilen faaliyetler olduğu için kamuoyu önünde gerçekleştirilir. Nitekim bu diplomasi türünde amaç yumuşak güç politikasına paralel şekilde toplumsal rıza, cezbetme ve hayranlık oluşturma amacını taşır (Durusoy, 2018: 45).

Türkiye'nin gönül coğrafyasıyla ilgili harita üzerinde sınır çizmek gerekirse, Asya kıtasında Altaylar, Sibirya ve Orta Asya, Kafkaslar ve Kırım bölgelerini kapsayan, Orta Doğu ve Arap Yarımadasını içeren, Afrika kıtasında Kuzey Afrika'yı Sudan, Somali ve diğer birçok devleti kapsayan, Avrupa kıtasında Adriyatik Denizine kadar Balkanları içine alan Kıbrıs'ın da dahil olduğu büyük bir coğrafyayı ifade etmektedir. Belirttiğimiz coğrafi alan dışında kalan soy fark etmeksizin Müslüman nüfusun ve 6 milyonu aşkın Türk vatandaşının yaşadığı Batı Avrupa, Amerika kıtası ve diğer bölgelerde bu coğrafi sınıra eklenebilir ancak bu bölgeler, Türkiye'nin yumuşak güç politikasını etkin olarak uygulayabileceği bölgeler değildir (Dışişleri Bakanlığı, 2025a).

Kavramsal olarak gönül coğrafyası kavramı yakın bir geçmişe sahip olsa dahi, bu kavramı hemen karşılayacak "medeniyet havzası, Turan coğrafyası, bizim coğrafyamız gibi kavramlar uzun yıllardır siyasiler tarafından kullanılmıştır. Bu kavramların dışında Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde kavram yerine coğrafyayı işaret eden Adriyatik'ten Çin Seddine, Saraybosna'dan Kırgızistan'a gibi söylemler kullanılmıştır. Kavram ve söylemler değişse dahi Türkiye Cumhuriyeti, bu coğrafya da faaliyetlerini sürdürmeye devletin ilanıyla birlikte başlamıştır. Bu çalışmaların ilk örneği 1921 ve 1928 yıllarında Afganistan'la imzalamış olduğumuz anlaşmalar kapsamında, Afganistan'ın modernleşme çabalarını desteklemek ve bu ülkedeki idari, askeri, kültür, eğitim ve sağlık gibi temel devlet kurumlarının gelişmesine katkı sağlamak için 1932-1960 döneminde 212 öğretmen, hekim, subay ve diğer uzmanlarımız Afganistan'a gönderilmesidir (Dışişleri Bakanlığı, 2025b).

Yardıma ihtiyacı olanlara yardım eli uzatmanın Türk devlet geleneğinin bir politikası olduğu da söylenebilir. Selçuklu Devleti'nde de Osmanlı Devleti'nde de bu politikanın örnekleri görülmektedir. I. Abdülmecid 1847'de Avrupa'da yaşanan kıtlık sebebiyle İrlanda Drogheda'ya içi dolu 5 gemi erzak ve 1000 Sterlin para yardımı göndermiştir. 2010 yılında Türkiye'ye ziyarete gelen İrlanda Cumhurbaşkanı McAleese bu konu hakkında açıklamada bulunmuştur:

“Bir milyon İrlandalının hayatını kaybettiği Büyük Açlık döneminde Türk halkının bize nasıl yardım ettiğini çok iyi hatırlıyoruz. Dönemin Osmanlı padişahı, 1847 yılında içi gıda dolu 5 gemisini Drogheda'daki kuzey limanlarımıza ulaştırmıştı. İrlanda halkı bu eşine az rastlanır bonkörlük girişimini asla unutmadı ve bunun sonucunda sizin bayrağınızdaki semboller, bu güzel yıldız ve hilali bölgenin sembolü haline getirdiler. Hatta futbol takımının formalarının üzerinde de bu güzel Türk sembollerini görüyoruz. Önümüzdeki Cumartesi günü eğer Drogheda'yı ziyaret edecek olursanız Türk milli takımının sahada futbol oynadığını düşünebilirsiniz (Gazete Vatan, 2010).”

Bu örnek aslında yumuşak gücün etkisini göstermektedir. Herhangi bir askeri baskı ve tehdit olmaksızın, bir şehrin armasını, spor kulübünün logosunu ve Cumhurbaşkanının 150 yıl sonra dahi duyduğu minnet ancak yumuşak güç politikasıyla sağlanabilir.

2. Gönül Coğrafyasında Türk Dış Politikası

Türkiye'nin gönül coğrafyasında Türk dış politikası etkileyen önemli dönüm noktalarının SSCB'nin Batı Türkistan'da yayılması, İkinci Dünya Savaşı dönemi ve sosyalist cumhuriyetlerin yıkılışının olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönüm noktalarında dünyada birçok ülkenin sınırları değişmiş bunun paralelinde de Türkiye Cumhuriyeti'nin dost ve müttefik ülke tanımlarında da değişimler meydana gelmiştir. Çalışmamız kapsamında özellikle sosyalist cumhuriyetlerin yıkılmasından sonra uyguladığımız dış politika önem arz etmektedir; ancak bu döneme kadar uygulanan Türk dış politikasına da günümüzde uygulanan Türk dış politikasına da değinmek gerekir.

2.1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1920-1938)

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan kısa süre sonra bölgede aktif rol almış, komşu devletlerde barış ve huzurun egemen olması için yapılan girişimlere öncülük etmiş yada destek vermiştir. Balkanlarda, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya 9 Şubat 1934 tarihinde Türkiye'nin öncülüğünde Balkan Antantı'nı imzalamıştır (Bilgiç, 2015: 19). Balkanlardaki barışı korumayı amaç edinen Türkiye, bu politika öncesinde Yunanistan'daki Türk azınlığın haklarını Lozan Antlaşmasının 45. Maddesiyle karşılıklı güvenceye almıştır (Keyvan, 2012: 25). Bulgaristan'la 1925 yılında yaptığı dostluk anlaşmasıyla da Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın hakları karşılıklı olarak güvenceye alınmıştır (Özlem, 2016: 541). 1921'de imzalanan Ankara Antlaşmasıyla da, Suriye'de Türkmen nüfusun yaşadığı bölgede olan Caber Kalesi ve Atatürk'ün müstemlatıyla birlikte istediği Türk Mezarlığı 8797 metrekare alanla birlikte, Türkiye'nin idaresine bırakılmıştır (Özkan, 2023: 202-204). Türkiye Doğuda İran, Irak ve Afganistan'la 1937 yılında imzalanan Sadabat Paketi'yle de bölgede barışı tesis etmeye çalışmıştır (Palabıyık, 2010: 168). Ayrıca olası bir SSCB tehlikesini önlemek için de SSCB ile 1925'te Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı imzalamıştır (Gökçen, 2007: 123).

Atatürk, bu dönemde Türkistan coğrafyasıyla da yakından ilgilenmiştir. 11 Ekim 1920'de mecliste alınan bir karar ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Tefik Rüşti, İsmail Suphi, Ali Fuat ve Besim Atalay Beylerden oluşan bir heyeti, Sovyet Rusya egemenliğinde bulunan Türk coğrafyası hakkında incelemelerde bulunmak ve rapor hazırlamak üzere Moskova'ya göndermiştir. Atatürk, Türkistan coğrafyasıyla yakından ilgilense dahi devleti yeni bir maceraya atmaktan kaçınmış, kültürel ve dil üzerinden Türk varlığının korunması ve Türkistan coğrafyasıyla bağların güçlendirilmesini hedeflemiştir. Zeki isimli bir gencin Atatürk'e bize ideal olarak ne bıraktınız sorusu üzerine Atatürk'ün gençle yaptığı İhsan Sabri Çağlayangil'in aktardığı, Sebati Ataman, Kılıç Ali, Tefik Rüşti tarafından doğrulanan konuşma bu politikayı daha da somut bir halde ortaya koyar:

“Düşün bir kere Osmanlı İmparatorluğu ne oldu? Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ne oldu? Dünyayı ürküten Almanya'dan bugün ne kaldı? Demek ki hiç bir şey sürgit değildir. Bugün Sovyet Rusya, dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi parçalanabilir. Bugün elinde tuttuğu milletler, avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşır. O zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim, bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, öz kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız”.

Atatürk “Milletler buna nasıl hazırlanır? sorusuna ise yine konuşması içerisinde şu satırlarla cevap verir: “Manevî köprülerini sağlam tutarak! Dil bir köprüdür; İnanç bir köprüdür; Tarih, bir köprüdür. Bugün biz bu kitlelerden dil bakımından, gelenek, görenek, tarih bakımından uzak düşmüşüz. Bizim bulunduğumuz yer mi doğru, onlarınki mi? Bunun hesabını yapmakta fayda yoktur. Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekir. Tarih bağı kurmamız lazım; folklor bağı kurmamız lazım... Bunları kim yapacak? Elbette biz. Nasıl yapacağız? İşte görüyorsunuz dil encümenleri, tarih encümenleri kuruluyor. Dilimizi onların diline yaklaştırmaya böylece birbirimizi daha kolay anlar hale gelmeye çalışıyoruz. Ortak bir mazi yaratmak peşindeyiz. Bunlar açıktan yapılmaz, adı konularak yapılmaz, bunlar devletlerin ve milletlerin düşünceleridir (Çelebi, 2010: 204).”

Atatürk dönemi Türk dış politikası, genel bir ifadeyle dünya barışına katkı sağlamayı, Misak-ı Milli sınırları içinde olup ülke sınırları içinde kalmayan bölgelerdeki Türk azınlığının haklarını diplomatik yoldan korumayı, Türk azınlıklarının ve soydaşlarının kültürel varlıklarını sürdürebilmelerini hedeflemiştir.

2.2. 1938 – 1991 Yılları Arasında Türk Dış Politikası

1938 yılından itibaren, Avrupa’da kaçınılmaz görünen 2. Dünya Savaşı, Türk dış politikasının yönünü değiştirmiştir. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti, toprak bütünlüğünü koruma ve savaş halinde tarafsız kalmayı hedef edinmiştir. 1925 Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşmasına rağmen SSCB ile boğazlar üzerine gerilim yaşanmış, Türkiye, 1925 Anlaşmasının hükümlerine göre olası bir savaşta Almanya ve SSCB arasında taraf olmama hakkını kullanmak istemiştir. Türkiye, olası bir Almanya saldırısına karşı da 19 Ekim 1939’da İngiltere ve Fransa’yla imzalanan ittifak anlaşmasıyla kendi güvenliğini sağlamayı hedeflemiştir. Bu anlaşmaya göre Türkiye, bir Avrupa devletinin saldırısına uğrarsa veya Balkan Paktı çerçevesinde yükümlülükleri doğrultusunda Akdeniz’de savaş haline girerse İngiltere ve Fransa tüm imkanlarıyla yardım edecektir. Türkiye’de aynı şekilde gerekli yardımı İngiltere ve Fransa’ya etmeyi taahhüt eder. Ancak bu anlaşma SSCB’ye karşı herhangi bir tarafın savaş girişiminde geçerli olmayacaktır. II. Dünya Savaşına doğru giden süreçte Türk dış politikası, toprak bütünlüğünü korumayı temel edinmiş, vatandaşlarının menfaatlerini öncelik olarak belirlemiş hiçbir ülke ya da coğrafyada gizli emel gütmemiştir (Menemencioğlu, 1992: 208-211). Bununla birlikte gönül coğrafyasında gerçekleşen olaylara da kayıtsız kalmamıştır. 1942 yılında Yunanistan, Bulgaristan ve Ege’deki İtalyan Adaları’ndan kaçarak Türkiye’ye iltica eden Türk mülteciler geri iade edilmiş, iade edilen mültecilerin büyük çoğunluğu Bulgarlar tarafından öldürülmüştür. Aynı şekilde 1945 yılında ise Bakanlar Kurulu kararıyla SSCB’ye iade edilen Azeri Türkü mülteciler, SSCB tarafından sınırın karşısında öldürülmüştür (Köse, 2016: 169-177).

2. Dünya Savaşı sonrası, Türkiye, iki kutuplu dünyanın yarattığı tehlike sebebiyle dış politikada sürdürdüğü çekingen politikaya devam etmiş ancak geçmişte yaptığı hataları tekrar etmemiştir. Özellikle 1943 ve 1945 yıllarında iade edilen mültecilerin katledilmesinin ülkede yarattığı siyasi infial sonrasında gönül coğrafyasında gerçekleşen olaylara kayıtsızda kalmamıştır (Köse, 2016: 176-177). Balkanlarda Yugoslavya, Müslüman ve Türk azınlığa yapılan baskıların devam etmesi sebebiyle göç etmek zorunda kalan Türk azınlığa göç kapısını açmıştır (Zorbay, 2017: 326). Türkiye’nin soydaşlarının katliama uğradığı Kıbrıs’a 1974 yılında garantör ülke olarak müdahalesi bu dönemde gerçekleşen en önemli hadiselerden biridir (Yılmaz, 2019: 92).

Bu dönemi genel anlamıyla özetlersek Türkiye Cumhuriyeti, içinde bulunduğu şartlar ölçüsünde, maceraperest adımlar atmadan soydaşların haklarını savunmaya önem vermiştir. 2. Dünya Savaşı’nın yarattığı ortamın tesirlerinin geçmesiyle, çizgisel şekilde Türk dış politikasının gönül coğrafyasında etkinliğini arttığını söyleyebiliriz.

2.3. 1991'dan Günümüze Türk Dış Politikası

SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağılması, Türkiye'yi, özellikle güvenlik kaygıları bakımından rahatlatmış, gönül coğrafyasında etkin rol almasında önündeki engelleri kaldırmıştır. Türkiye, SSCB'nin dağılmasından sonra kurulan Türk Cumhuriyetlerini ilk tanıyan ülke olmuştur (Seydioğlu, 1999: 171). Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, 30.12.1991 tarihli basın toplantısında şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Çevremizdeki belirsizlik ve istikrarsızlık kuşağını, barış, işbirliği ve refah kuşağına dönüştürmek temel hedeflerimiz arasındadır. Eski SSCB'nin dağılmasıyla Balkanlarda, Kafkasya'da ve Orta Asya'da dostluk elimizi bekleyen yeni devletler ortaya çıkmaktadır. Bu ülkelere imkanlarımız ölçüsünde yardım etmeye çalışıyoruz. Ancak bu yardımların, disiplin altına alınması, sistematize edilmesi gerekmektedir (Kavak ve Baskan, 2001: 93).”

Süleyman Demirel'in basına vermiş olduğu bu demeç Türkiye'nin gönül coğrafyasında faaliyetlere başladığını göstermektedir. Bu açıklamanın bir diğer işaret ettiği nokta ise, yardımların disiplin altına alınması ve sistematize edilmesi gerektiği söylemidir. Bu söylem kapsamında gönül coğrafyasında faaliyet gösterecek kurumlar kurulmaya başlamıştır. Bu kurumlardan ilki ve en önemlisi, 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan ve 2018'den itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyet Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'dır (TİKA, 2025). Bu kurumları 2007 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü ve 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı takip etmiştir. Yeni kurulan kurumların dışında Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve çeşitli bakanlıklar da gönül coğrafyasında faaliyetlerde bulunmaktadır. Azerbaycan hariç Türk Cumhuriyetlerinin kuruluş aşamasında sorun yaşamaması, Türkiye'yi diplomasi ve askeri yönlerden sıkıntıya girmekten kurtarmıştır; ancak Balkanlar ve Kafkaslar için aynı durum söz konusu değildir. Türkiye, Yugoslavya'nın dağılması sürecinde bağımsızlık iddiasında bulunan devletleri resmi olarak tanımamış, Yugoslavya resmen dağıldığında ve Avrupa Topluluğu'nun Hırvatistan ve Slovenya'yı tanınmasından sonra Yugoslavya'da oluşan tüm devletleri eş zamanlı tanımıştır. Bosna – Hersek'in ve Makedonya'yı Avrupa topluluğundan önce Türkiye'nin tanınmasına Yunanistan tepki göstermiştir (Atabay, 2009: 38-40). Türkiye için gönül coğrafyasında Filistin ise, Ak Parti hükümetleri döneminde özel bir anlam ifade eder. Türkiye, uluslararası platformlarda Filistin'in bağımsızlığını savunmuş ve kalkınmasını desteklemiş, bu doğrultu da birden çok kez diplomatik olarak ABD ve İsrail'le karşı karşıya gelmiştir. Diğer yandan baskı altında bulunan İran'daki Güney Azerbaycan Türklerinin hakları ve Çin'deki Uygur Türklerinin hakları için Sovyetler zamanında uygulanan Türk dış politikasına benzer nitelikte temkinli bir politika ve izlenmektedir.

3. Türkiye'nin Gönül Coğrafyasındaki Faaliyetleri

Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki faaliyetleri TİKA, YTB, Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Diyanet Vakfı ve Türk Kızılayı gibi kurumlar tarafından yürütülmektedir ancak bu kurumlar kurulmadan önce de Türkiye dış yardımlar ile kendisinden yardım talep eden ülkelere yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu yardımların ilki 1921 yılında TBMM ile Afganistan arasında yapılan anlaşma kapsamında Afganistan Devletine yapılmış 1960 yılına kadar her yıl düzenli teknik yardım programı düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Dış yardımlara yine başka bir örnek olarak 1978 yılında Zimbabve'ye ilaç, battaniye, sağlık malzemelerinden oluşan 10 milyon dolarlık yardım verilebilir. Bu dönemde yardımların koordinasyonunda Devlet Planlama Teşkilatı önemli rol oynamıştır (Demiryürek, 2023: 135). Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki faaliyetleri ise kültürel faaliyetler ve eğitim faaliyetleri ile altyapı, kalkınma yardımı ve insani yardım faaliyetleri olarak 2 ana başlıkta incelenebilir.

3.1. Kültürel Faaliyetler ve Eğitim Faaliyetleri

Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkeye adapte olmalarına katkıda bulunmak ve bağların kuvvetlendirilmesi amaçlarıyla yurtdışında Türk kültür merkezleri kurulmuştur. Yumuşak güç kullanımında daha önce de değindiğimiz gibi kültürün ve dilin kullanılması önemli bir yere sahiptir. Türk dış politikası bu alanda tek bir kurum üzerinden çalışmalarını sürdürmemektedir. Faaliyet gösteren kurumlar başlıca TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü, YTB ve Türkiye Diyanet Vakfı'dır (Çavuş, 2012: 31).

2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 69 ülkede 93 kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2025).

Türkiye, hükümetler arasındaki ikili anlaşmalarla Kazakistan ve Kırgızistan'da iki ortak üniversite açmıştır. Kazakistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin 1991 yılında temelleri Nursultan Nazarbayev tarafından atılmış, 31 Ekim 1992'de Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi'nde Ankara'da ortak üniversite kurma kararı imzalanarak Türk-Kazak ortaklığıyla kurulan üniversite olarak öğretime başlamıştır. Üniversite Rektörü Kazakistan Cumhuriyeti, Rektör Vekili (Eş Rektör) ise Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurulu tarafından atanmaktadır. Şu anda, üniversitede yaklaşık 12,000 öğrenciyle 54 lisans, 30 yüksek lisans ve 11 doktora programında örgün eğitim, 22 programda ise uzaktan eğitim vermektedir. Üniversite bünyesinde 4 ilmi araştırma merkezi ve Avrasya Araştırma Enstitüsü ile bunun yanı sıra 7 araştırma laboratuvarı ve 70 araştırma birimi bulunmaktadır (Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2025). Kırgızistan'la, 30 Eylül 1995 tarihinde İzmir'de imzalanan anlaşma kapsamında başkent Biskek'te Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi kurulmuştur. Anlaşmanın iki ülke yetkili makamlarınca onaylanmasına müteakip 1997-1998 öğretim yılında da öğretime başlamıştır. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi günümüzde 11 fakülte, 1 yüksekokul, 1 meslek yüksekokulu, 1 enstitü ve 6 araştırma – uygulama merkeziyle faaliyetlerini sürdürmektedir (Manas Üniversitesi, 2025).

Türkiye, gönül coğrafyasında ki eğitim çalışmalarını, öğrencilere verdiği burslarla da desteklemiştir. 1960'lı yıllardan itibaren diğer devletlerle imzalanan ikili anlaşmalar çerçevesinde burslar sağlanmakla birlikte, ülkemizin uluslararası öğrenci politikası ilk kez 1992 yılında sistematize edilmiş ve “Büyük Öğrenci Projesi” adlı çalışma başlatılmıştır. 2012 yılından bugüne ise YTB'nin öncülüğünde Türkiye Bursları programı faaliyet göstermektedir. Son açıklanan 2024 yılı verisine göre Türkiye Bursları Programına 2024 yılında 170 ülkeden 121.766 başvuru yapılmıştır (Türkiye Bursları, 2025). Ayrıca burs programlarının tek başına YTB tarafından sağlanmadığını belirtmek gerekir. TİKA ve Türkiye Diyanet Vakfı başta olmaz üzere birçok kurum ve kuruluş tarafından gönül coğrafyasından Türkiye'ye gelen öğrencilere ve kendi ülkelerinde eğitim gören öğrencilere burs sağlanmaktadır.

Eğitim kurumları kurma, burs imkanları sağlama ve kültür merkezleri açma dışında, kültürel faaliyetlerde önemli rollerden birini YTB üstlenmektedir. YTB, gönül coğrafyasında; Türkiye Mezunları Programı, Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı, Kültürel İşbirliği Programı, Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı, Sivil Toplum ve İletişim Programı, Dini Kurumlarla İşbirliği Programı, Diaspora İşbirliği Programlarını uygulamaktadır. YTB'nin uyguladığı kültürel faaliyetlere somut bir örnek olarak “Evliya Çelebi Kültür Gezileri Programı” verilebilir. Program kapsamında yurt dışındaki gençlerin Türkiye ile bağlarının güçlendirilmesi ve milli manevi değerlerin tanıtılması hedeflenmektedir (YTB, 2025).

Ayrıca planlı gerçekleşmeyen en önemli yumuşak güç politikası aracı, Türk dizilerinin yurt dışına açılması olmuştur. Gümüş dizisiyle yurt dışında izlenmeye başlayan Türk dizileri, Orta Doğu, Balkanlar ve Yakın Doğu'ya kadar gitmesi Türk kültürünün dünyaya ihracını kısa sürede sağlamıştır. Türk dizi sektörü turizmden ticarete kadar birçok alanda Türkiye'nin yumuşak

gücünün artmasına olanak sağlamıştır (Çavuş, 2012). Bu yönüyle Türk dizilerinin kısa vadede olumlu sonuçlar veren en hızlı yumuşak güç aracı olduğunu söylenebilir. Özellikle Kurtlar Vadisi ve Muhteşem Yüzyıl gibi dizilerinin Türkiye'ye olan sempatiyi artırdığını belirtmek gerekir. Diğer yandan Türk dizilerinin toplumsal yaşama dair etkilerinin tartışmalara yol açtığı ülkelerde olmuştur. Nitekim gerek Türk dizilerinin toplumsal yaşama etkisine gerekse dil, kültür ve ahlaki değerlere yönelik etkilerine yönelik eleştiriler nedeniyle Türk dizileri tamamen veya dizi ölçeğinde yasaklanmaya tabi tutulmuştur. Türk dizileri ahlak ve kültür yönüne etkilerine yönelik eleştiriler nedeniyle en çok Orta Doğu'da yasaklanmıştır. Dil özelinde ele almak gerekirse de ba Balkanlar'da ve hatta Azerbaycan dahil olmak üzere, birçok ülke de dublaj zorunluluğuna tabi tutulmuştur (CNN, 2012). Meclis Başkanı Numan Kurtulmuş Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı olduğu 2018 yılında Türk dizilerine getirilen yasak hakkında “...*Kimin hangi filmi seyredeceğine masa başında oturup, üç siyasetçi karar veremez. Bu devirler çoktan geride kaldı* (Milliyet Gazetesi, 2018).” diyerek tepki göstermiştir. Numan Kurtulmuş'un bu açıklaması, hükümetin de Türk dizilerini yumuşak güç unsuru olarak gördüğünü ispat eder niteliktedir.

3.2. Altyapı, Kalkınma Yardımı ve İnsani Yardım Faaliyetleri

Türk dış politikası, TİKA'nın kuruşuyla birlikte sistematığe bağlanan dış yardımlarla gönül coğrafyasındaki ülkeleri kalkındırmayı, altyapı imkanlarını iyileştirmeyi ve tarihi yapıları restorasyon ederek kültürel varlığını korumayı amaç edinmiştir. İnsani yardım konusunda ise bölge, dil, din ırk gözetmeksizin ihtiyacı olan her bölgeye yardım elini uzatmıştır.

TİKA, Kızılay ve Diyanet Vakfı bu politikaların uygulayıcısı olan en önemli kurumlardır. TİKA tarafından, 61 ülkedeki 63 Program koordinasyon ofisiyle faaliyetlerini sürdürmektedir. Kuruluş yılı olan 1992 yılından 2024 tarihine kadar, 170'ten fazla ülkede, 32.000'den fazla proje ve faaliyeti hayata geçirmiştir (TİKA Faaliyet Raporu, 2024).

Kalkınma odaklı projeler kapsamında TİKA ve Bakanlık koordinesiyle ihtiyaç sahibi bölgelere hastaneler yapılmakta ve bu hastaneler işletilmekte ya da işletilmesi üzerine ilgili devlete devredilmektedir. TİKA'nın gönül coğrafyasından gelen yardım taleplerine kısa zamanda cevap verdiğini de belirtmek gerekir. Kerkük'te çıkan yangında ağır hasar Kayseri Çarşısı, yangından kısa süre sonra TİKA tarafından onarılmaya başlanmıştır. TİKA'nın işbirliğinde bulunduğu coğrafyalardaki faaliyet alanlarına bakıldığında, Birleşmiş Milletlerin “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri” ile paralel olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin, “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri” kapsamında küresel düzeyde açlık ve fakirliği ortadan kaldırmayı, ilköğretimi tamamlamayı, cinsiyetler arası eşitliği sağlamayı, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi, HIV-AİDS, malarya ve diğer hastalıklarla mücadele etmeyi, çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı, kalkınma yardımlarında bulunmayı küresel bir işbirliği yoluyla gerçekleştirmeyi hedefler. Nitekim TİKA'da, faaliyet alanlarını genel olarak şu başlıklar altında belirlemiştir:

- İdari, sosyal ve ekonomik altyapıların geliştirilmesi.
- Toplumlar arası iletişimin geliştirilmesi, barış ve kültürel iş birliğinin sağlanması.
- Acil insani ve sosyal yardımların gerçekleştirilmesi
- Kalkınma yardımlarının yapılması (Aktaş, 2021: 93-94).

Her ne kadar TİKA, bilinirlik bakımından ön planda olsa da Diyanet Vakfı'da önemli altyapı ve insani yardım faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Diyanet Vakfı'nın yurt dışında yapmış olduğu faaliyetler; cami inşaatı, insani yardım ve öğrenci bursları oluşturmaktadır. Bugüne kadar ihtiyaç sahibi bölgelerde 342 su kuyusu açmış, 90 binin üzerinde yardım kolisiyle yardım dağıtmış, Suriye'de açtığı camiler haricinde 103 cami inşa etmiştir (TDV, 2025). Bu camiler, sadece gelişmemiş ülkelere ya da gelişmekte olan ülkelere inşa edilmemiştir. 2019 yılında İngiltere'de

açılan ve maliyeti 30 milyon Euro'yu bulan Cambridge Merkez Cami bu duruma örnektir (Cambridge Central Mosque, 2025).

Büyük ölçüde Kızılay tarafından yürütülen insani yardımlar incelendiğinde ise Türk Kızılay'ının son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiştir. Kuruluşundan bugüne kadar ise faaliyet gösterdiği ülke sayısı 147'dir. Yardım götüreceği ülkeleri belirlerken dil, din, ırk ayrımı gözetmeden çalışmalarını sürdürür. Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda da faaliyetlerde bulunmuştur (Kızılay, 2025).

4. Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduğunda, Turan coğrafyasıyla birleşmeyi, kaybettiği toprakları geri kazanmayı hedefleyip bu ülkü yolunda girdiği 1. Dünya Savaşı'nda topraklarının büyük bir kısmını kaybeden, milyonlarca insanını 1. Dünya Savaşı ve öncesinde şehit veren Osmanlı Devleti'nin mirasını devralmıştır. Bu miras, Atatürk döneminde Türk dış politikasının militarist olmak yerini, akılcı, savaş yerine barışı tercih etmeye itmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet yeni maceralardan uzak dururken, gönül coğrafyasında kültürel anlamda soydaşlarının haklarını savunmak için gerekli çabayı da sarfetmiştir. 1939 yılı sonrasında, 2. Dünya Savaşı'nın etkileri ve SSCB'nin tehdit oluşturması Türk dış politikasının içe kapanık hale gelmesine, sadece ülke içindeki vatandaşlarını esas almaya itmiştir. Bu dönemde Türkiye, gönül coğrafyasında aktif rol almamış, alamamıştır. Bu dönemde, Türkiye'ye sığınan soydaşların geri iadesi, bu durumun en belirgin göstergesidir. İktidar değişikliğiyle birlikte Türkiye, gönül coğrafyasında tekrardan kendini göstermiş, garantör olduğu Kıbrıs'ta soydaşlarının haklarını korumak için askeri harekât düzenlemiştir. Özellikle 1950'den sonraki süreçte Türkiye'nin gönül coğrafyasında etkinliğinin çizgisel bir şekilde arttığını söyleyebiliriz. 1991'de SSCB'nin, 1992'de ise Yugoslavya'nın dağılması, Türkiye'nin gönül coğrafyasında önündeki engellerinin kalkmasını sağlamıştır. Bu dönemden sonra, Türkiye, yumuşak güç politikasını uygulayacak kurumları kurmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Çalışmada değindiğimiz TİKA bu kurumlar arasında marka olmuş bir kurumumuzdur. Kültürel bağların canlandırılması, ülkemizin ve kültürümüzün tanıtılması gibi çalışmalar devlet eliyle resmi olarak yürütülmüştür. Bu çalışmaların geri dönüşlerinin ne zaman olacağı, etkilerin ne olacağı bugün için belirsizdir ancak bu süreçte planlı olmayan Türk dizi sektörünün ihracatı, gönül coğrafyasında kısa sürede sonuç vermiştir. Gönül coğrafyasında, Türkçeye ilgi, Türkiye'ye tatile gelme, dizi oyuncularının isimlerini çocuklarını verme gibi sonuçlar Türkiye'yi yumuşak güç bağlamında seviye atlatmıştır. Nitekim bu duruma karşıda ilgili ülkeler tarafından tedbirler alınmıştır.

Gönül coğrafyasında uygulanan politika, Türkiye'nin sadece maddi ya da somut kazanç elde etmek için uyguladığı bir politika değildir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu konu hakkında söylediği "Dünyanın her yerine uzanıp nerede dertli varsa Türkiye olarak oraya gidip az veya çok yardımda bulunacağız." sözü yapılan her yardımda nedensellik aramamız gerektiğini bize göstermektedir. Bu söylem Türkiye'nin limanı ya da yeraltı kaynağı olmayan, Türk ya da Müslüman nüfus olmayan yerlere de ilgili aktörlerle yardım götürmesini açıklar niteliktedir. Türkiye'nin uyguladığı yumuşak güç politikasının, ülke maliyesine etkileri ise göz ardı edilmektedir. Bu duruma karşı zaman zaman sosyal medyada vatandaşlar da tepkisini göstermektedir.

Sonuç olarak Türkiye'nin, jeopolitik konumu ve tarihsel köklerinin verdiği güçle uygulayacağı yumuşak güç politikasıyla bölgesel ve küresel güç olma şansı bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin, şeffaf sürdürülebilmesi, ülkenin mali durumuna paralel yapılandırılması, sürdürülebilirlik bakımından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ahmet Yesevi Üniversitesi, (2025). *Hakkımızda*, <https://www.ayu.edu.tr/hakkimizda/hakkimizda>, Erişilme Tarihi: 14.06.2025.
- Aktaş, A. (2021). *Halkla ilişkiler bağlamında insani diplomasi aracı olarak TİKA'nın Kırgızistan'daki çalışmaları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bişkek.
- Atabay, M. (2009). Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden cumhuriyetlere karşı Türkiye'nin izlediği politika. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 15, 29–44.
- Bilgiç, B. S. (2015). Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri, 1923-1938. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 31(91), 1–28.
- Cambridge Central Mosque (2025). *Press Release*, <https://cambridgecentralmosque.org/press-releases/>, Erişilme Tarihi: 22.06.2026.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23–37.
- Çelebi, E. (2010). Atatürk ve Türk Dünyası. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 199–208.
- CNN (2012). <https://www.cnnturk.com/2012/dunya/05/02/azerbaycan.turk.dizilerini.yasakladi/659574.0/index.html>, Erişilme Tarihi: 12.06.2025.
- Çiçek, A. (2015). *Kamu diplomasisi ve TİKA Örneği*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demiryürek, S. (2023). *Afrika denkleminde Türkiye'nin dış yardımları ve TİKA*. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Dışişleri Bakanlığı (2025a). *Yurt dışında yaşayan Türkler*, http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa Erişilme Tarihi: 07.08.2025.
- Dışişleri Bakanlığı (2025b). *Türkiye – Afganistan ilişkileri*, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan_siyasi-iliskileri.tr.mfa, Erişilme Tarihi: 07.08.2025.
- Durusoy, H. (2018). *AK Parti dönemindeki Türk dış politikasında kamu diplomasisinin rolü: TİKA, kamu diplomasisi koordinatörlüğü ve Yunus Emre Enstitüsü örneği*. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gazete Vatan (2010). <http://www.gazetevatan.com/irlanda-takiminda-niye-ay-yildiz-var-295628-siyaset/>, Erişilme Tarihi: 11.06.2025.
- Gökçen, S. (2007). Ankara – Moskova ilişkilerinin gelişimi ve 1925 dostluk ve saldırmazlık andlaşması. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 3(3), 117–140.
- Kavak, Y., & Baskan, G. A. (2001). Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına yönelik eğitim politika ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(20), 92–103.
- Keyvan, Ö. Z. (2012). Türk-Yunan ilişkilerinde batı Trakya Türkleri sorunu. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 1(4), 20–31.
- Kızılay. (2025). *Türk Kızılay | Uluslararası Yardımlar*. <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>. Erişilme Tarihi: 22.09.2025

- Köse, İ. (2016). Boraltan faciası: Türk kökenli Sovyet vatandaşı mültecilerin Sovyetler Birliği'ne iadesi (1945). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 32(93), 149–186.
- Manas Üniversitesi, (2025). *Hakkımızda*, <https://www.manas.edu.kg/tr/manas>, Erişilme Tarihi: 14.06.2025.
- Menemencioglu, T. (1992). Atatürk'ün dış politikası ve bunun ikinci dünya savaşı uygulaması, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1.
- Milliyet Gazetesi (2018). <http://www.milliyet.com.tr/turk-dizilerinin-yasaklanmasinin-ekonomi-2622274/>, (14.06.2025).
- Özlem, K. (2016). 1925 Türkiye-Bulgaristan Dostluk Antlaşması'nın Bulgaristan Türklerinin azınlık hakları bağlamında analizi. *Prof. Dr. Mehmet Genç'e Armağan*. Bursa: Dora Yayınları.
- Palabıyık, M. S. (2010). Sadabad Paktı (8 Temmuz 1937): İttifak kuramları açısından bir inceleme. *Ortadoğu Etütleri*, 2(1), 147–179.
- Sarıkaya, M. (2021). *Yumuşak güç (Soft Power) nedir ?*. <https://www.akademikkaynak.com/yumusak-guc-nedir-tanimi-ve-unsurlari.html>, Erişilme Tarihi: 11.06.2025.
- Seydioğlu, H. (1999). Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerde gelişmeler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15, 171–180.
- TDV, (2025). *Faaliyetlerimiz*, <https://tdv.org/tr-TR/faaliyetlerimiz/>, Erişilme Tarihi: 22.06.2025.
- TİKA, (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara.
- TİKA, (2025). *Hakkımızda*, <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/>, Erişilme Tarihi: 24.08.2025.
- Türkiye Bursları, (2025). *Türkiye Bursları*, <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/duyurular/turkiye-burslari-2025-basvurulari-93>, Erişilme Tarihi: 20.11.2025
- Yapıcı, U. (2015). Can soft power be measured?. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(47), 5–25.
- Yunus Emre Enstitüsü, (2025). *Hakkımızda*, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, Erişilme Tarihi: 08.08.2025.
- YTB, (2025). *Programlar*, <https://www.ytb.gov.tr/daireler/kardes-topluluklar>, Erişilme Tarihi: 05.06.2025
- Yılmaz, B. (2019). *Türkiye'nin Balkanlardaki dış politikasında yumuşak güç aracı: TİKA*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Zorbay, T. (2017). 1950'ler Türk dış politikasında göç meselesi Yugoslavya'dan Türkiye'ye serbest göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 318–335.